

* نگاه کلی

دوستان سلام؛

بگذارید حالا که کمی دیر به جمع نقدکنندگان آزمون جامع سوم پیوستم - و از این بابت پوزش هم می‌خواهم - بدون هر نوع مقدمه‌چینی بروم به سراغ دغدغه‌ی اصلی شما، یعنی ارزیابی این آزمون و این‌که تا چه حد می‌توانید نتیجه‌ی آن را معیاری برای آمادگی خود در پاسخ‌گفتن به تست‌های ادبیات آزمون سراسری بدانید؟ راستش حال‌وهوای این آزمون به آزمون سراسری بسیار نزدیک بوده است، اما شمار اشتباهات و تست‌های نادرستش کمی بیشتر از آزمون سراسری است که همین موضوع درجه‌ی سختی آن را به شکلی غیرواقعی بالا برده‌است؛ بنابراین درصد بالای ۶۰، خوب؛ بالای ۵۵ خیلی خوب و بالای ۶۵ عالی به حساب می‌آید. با این حال، به دلیل کاستی‌های پرشماری که در آن به چشم می‌خورد، درصد پایین شما در این آزمون نمی‌تواند نشانه‌ی درصد پایین شما در آزمون سراسری باشد؛ و بهتر است با پاسخ‌گفتن به آزمون‌های سراسری سال‌های گذشته وضعیت خود را محک بزنید.

پیروز باشید!

* پرسش‌های ابتکاری و نو

شماره پرسش	توضیح
۱۰	پیشینه‌ی طرح چنین پرسش‌هایی به کم‌تر از یک‌سال می‌رسد. (البته در این پرسش یک اشکال فنی بزرگ نیز دیده می‌شود که به آن اشاره خواهد شد.)
۱۴	پرسش‌نو و بسیار ارزشمندی است که متأسفانه در پاسخ‌گویی به آن بی‌دقتی و سهل‌انگاری روی داده‌است که در ادامه به آن خواهیم پرداخت.

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره پرسش	توضیح
۵	برداشت معنای کنایه‌ی مصراع: «هر نگاری کان بود بر روی آب» کار دانش‌آموزان آشنا با ادبیات فارسی است.
۱۱	بررسی ساختار چندین جمله در پی هم، کار دشواری نیست، به شرطی‌که در این زمینه تمرین کافی داشته باشید؛ وگرنه نه‌تنها دشوار که غیرممکن به نظر می‌رسد!
۱۲	این پرسش، تنها، وقت‌گیر است. (دوستان، یادتان باشد که پاسخ گفتن به این دست پرسش‌ها حدود ۳ دقیقه وقت نیاز دارد؛ بنابراین سر جلسه‌ی آزمون، ابتدا از این تست‌ها بگذرید و در پایان کار، اگر هنوز ۳ دقیقه وقت برایتان باقی مانده‌بود، حتماً به آن‌ها پاسخ دهید، زیرا معمولاً بدون هیچ شک و اشتباهی می‌توان به پاسخ پرسش رسید.
۱۳	پرسش سنجیده‌ای است که پاسخ‌گویی به آن چندان هم دشوار نیست، البته اگر بدانیم که «در این پرسش‌ها باید ابتدا فقط به جایگاه فعل در جمله‌ها دقت کرد» و معمولاً باتوجه به همین نکته به پاسخ پرسش می‌رسیم.

۱۴	این پرسش از صفحه‌ی سوم درس «نقش‌های زبان» در کتاب زبان فارسی ۳، طرح شده است؛ و قبلاً هم به شما گفتم که این درس مهم را جدی بگیرید؛ زیرا احتمال دارد جزء مباحث نویی باشد که در آزمون سراسری از آن پرسش‌های غافل‌گیرکننده طرح شود. (به تست‌های ۳۳ تا ۳۹ جلد دوم کتاب زبان فارسی نشر دریافت هم نگاه دوباره‌ای بیندازید.) در ادامه‌ی نقد به پاسخ این پرسش خواهیم پرداخت.
۱۵	گرچه همه‌ی واژه‌ها از واژه‌نامه‌ی پایان کتاب ادبیات سال چهارم دبیرستان گزینش شده‌اند، اما احتمالاً بسیاری از شما باز هم در پاسخ گفتن به این تست دچار مشکل بوده‌اید؛ خُب لطفاً تنبلی را کنار بگذارید و بیابید از همین امروز واژه‌نامه‌ها و واژه‌های داخل متن سه کتاب ادبیاتتان را به کمک هم (← فصل دوم کتاب املا و لغت) به دقت بخوانیم و بر آن‌ها مسلط شویم تا تست‌های ساده‌ای مانند این، به تستی دشوار تبدیل نشود!
۲۰	توجه به مفهوم تمثیلی مصراع «هر که بی‌روزی‌ست، روزش دیر شد» و کشف ارتباط مفهومی آن با مصراع «در نظر بازی ما بی‌خبران حیرانند» کمی دقت و حوصله نیاز دارد.
۲۱	به معنای این چند واژه توجه کنید: دوات: ظرفِ مرگب، قلمدان حبر: مرگب ← حبری رنگ: مرگب رنگ، کبود
۲۲	از فرهنگ اعلام کتاب ادبیات سال سوم دبیرستان طرح شده است.
۲۴	تشخیص دادن کنایه و استعاره‌ی بیت کار دشواری است.

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره پرسش	توضیح
۴	قابل توجه طراحان محترم درس زبان و ادبیات فارسی: از طرح پرسش‌هایی که در متن آن‌ها ابهام و کژتابی معنایی و دستوری وجود دارد پرهیز نمایید! بر هر ایرانی دانش‌آموخته‌ای روشن است که جمله‌ی «تماماً درست نیست» ابهام دارد و به دوگونه تعبیرپذیر است: ۱- تمام موارد آن درست نیست. ۲- دست‌کم یکی از موارد آن درست نیست. بنابراین، چنین پرسشی بدون توجه به گزینه‌های آن نیز نادرست به‌شمار می‌آید؛ اما متأسفانه در گزینه‌ها هم اشکالی بزرگ دیده می‌شود. طراح محترم این پرسش از صورت سؤال خود، تعبیر دوم را در نظر داشته‌اند و به همین دلیل گزینه‌ی ۴ را به دلیل وجود آرایه‌ی «ایهام تناسب» در این گزینه، پاسخ پرسش دانسته‌اند، در حالی که این بیت «ایهام تناسب» نیز دارد: «خرابات» در اینجا - به قول پاسخ‌گوی محترم - می‌تواند استعاره از دنیا باشد، اما معنای رایج آن «میکده» نیز به دلیل وجود «هشیار» به ذهن خطور می‌کند. حتی اگر «خرابات» را «میکده» نیز معنا کنیم باز هم معنای سومی از آن به ذهن خطور می‌کند: «ویرانه‌ها» که این معنا با «خرابی» در مصراع نخست، تناسب دارد؛ پس به هیچ شکلی نمی‌توان «ایهام تناسب» را در «خرابات» نادیده گرفت، بنابراین این پرسش، با دو غلط (علمی و فنی) همراه است و حتماً باید حذف شود.

۸	در گزینه‌ی نخست نیز «بند» به معنای بند و زنجیر آمده است و آن تعبیر طراح محترم کاملاً دل‌بخواهی و سلیقه‌ای است و نباید ملاک پاسخ‌گویی به تست قرار بگیرد.
۹	جداً جای تعجب و تأسف است! «هر هفته» یک گروه اسمی است، تشکیل‌شده از صفت «هر» و هسته‌ی «هفته» نه یک‌واژه با ساختار «صفت + اسم + وند» این اشتباه علمی قابل توجیه نیست!
۱۰	ترتیب آمدنِ نوع جمله‌ها در گزینه‌ها جابه‌جا است.
۱۸	این همه تأکید و تمرکز بر تفکیک کردنِ ایهام و ایهام تناسب، نه به نفع دانش‌آموزان است و نه طراحان محترم. اولاً که نمی‌توان با قطعیت پذیرفت هر دو معنای «کام» در مصراع نخست قابل جاگذاری است و حتماً ایهام دارد نه ایهام تناسب؛ وانگهی، چرا «نای» از قلم افتاد؟ معنای «نی» برای آن قابل جاگذاری است و معنای «نای» و «حجره» به دلیل تناسبی که با «لب» دارد به ذهن خطور می‌کند؛ بنابراین ایهام تناسب دارد. این تست نیز قطعاً نادرست است و باید حذف شود.
۲۵	بیت چهارم نیز تقلید را نفی می‌کند؛ پس چگونه پاسخ این پرسش می‌تواند باشد؟

* پاسخ‌های نادرست

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۴	گزینه‌ی درست انتخاب شده است اما در پاسخ تشریحی اشتباهی بزرگ رخ داده که می‌تواند باعث به‌خطارفتن دانش‌آموز در پرسش‌هایی این‌چنین گردد. توجه: سخن منظوم فاقد آرایه‌های معنایی و صور خیال است نه فاقد کل آرایه‌های ادبی. به سخنی منظوم می‌گوییم که فقط وزن و قافیه و آرایه‌های لفظی (جناس، واج‌آرایی، سجع، موازنه و...) داشته باشد اما از آرایه‌های معنایی و صورت‌های خیال (تشبیه، استعاره، کنایه، حسن‌تعلیل، تمثیل و...) در آن خبری نباشد.

به خودتان و تلاشتان احترام بگذارید، پس امیدوار باشید!

دکتر هامون سبطی